

Логвиненко Т. О.
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НОРВЕГІЇ

Статтю присвячено проблемі професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Норвегії. Аналізуються питання завдань, змісту та технології підготовки.

Ключові слова: навчання, професійна підготовка, соціальний працівник, методи, технології навчання, проблемні ситуації, дискусії, навчальні нотатки, рефлексія.

Питання технології навчання студентів – майбутніх соціальних працівників – є важливою складовою їхньої професійної підготовки. Від застосування і творчого використання науково розроблених технологій залежить якість формування фахівця, його успішна професійна діяльність. Педагогічна наука досліджує як технології професійної діяльності соціального працівника (педагога), так і питання технологій навчальної діяльності з підготовки фахівців соціальної сфери. При цьому аналізуються питання про сутність поняття “технології”, його тісний взаємозв’язок із поняттям “методи”, особливості конкретних технологій соціальної роботи, теоретичні та практичні аспекти здійснення технології навчання майбутнього соціального працівника. Це: а) технології діагностики, проектування, передбачення, профілактики, групової роботи, соціального захисту, роботи з сім’єю, дітьми та молоддю, людьми старшого віку та багато інших, що стосуються соціальної роботи; б) організація навчання відповідно до вимог Болонського процесу, зміст професійного навчання, розвиток у студентів інтересу до своєї професії, методика проведення лекцій, семінарів, практичних занять, застосування принципів та методів навчання, здійснення практики, оцінювання знань, умінь і навичок та вивчення інших питань, що стосуються вищої школи.

Певне місце серед наукових досліджень посідають і ті, що присвячені зарубіжній теорії і практиці професійної підготовки соціальних працівників, які у різній мірі розкривають і технологічні питання цього процесу (Н. Абашкіна, Ю. Бекетова, Л. Віннікова, Н. Гайдук, О. Карпенко, С. Когут, А. Кулікова, Г. Лещук, Н. Микитенко, О. Огієнко, О. Павлішак, В. Поліщук, О. Пришляк, Л. Пуховська, А. Ржевська, А. Сбруєва, Г. Слосанська та інші).

Але у них ще недостатньо розкриваються технології професійної підготовки соціальних працівників у Норвегії як країні, що досягла значних успіхів у соціальному розвитку і визнається країною “загального добробуту”, в якій професія соціального працівника має суттєве значення. Науковий інтерес у зв’язку з цим становлять праці норвезьких дослідників, присвячені різним питанням технологій підготовки соціальних працівників.

Мета статті: проаналізувати деякі технологічні особливості професійної підготовки соціальних працівників у Норвегії, висвітлені, зокрема, у поглядах норвезького науковця Рейдана Лаппена.

Р. Лаппен – спеціаліст високої кваліфікації з магістерською педагогічною освітою, що виконував функції декана факультету в університетському коледжі. Викладає спеціальну педагогіку, соціологію, сімейну терапію, здоров'я. Одна з центральних проблем його досліджень – технології навчання майбутніх соціальних працівників.

Р. Лаппен вважає, що кінцевою метою навчання студентів є набуття ними компетенцій для застосування знань, одержаних під час вузівського навчання, в реальних життєвих ситуаціях професійної діяльності. Щоб цього досягти, слід забезпечити достатній рівень практичної підготовки студентів. Вона може здійснюватися як у реальних трудових умовах, так і аудиторних, набуваючи теоретико-практичного характеру. У названому контексті Р. Лаппен відзначає цінність тих теорій професійного навчання, які орієнтують його суб'єктів на досвід, дію, експеримент, особисту рефлексію. Навчання студентів, на його думку, має набувати дослідного спрямування, поєднувати в собі пізнавальний, емоційний, особистісний і соціальний аспекти. Обстоюючи такий підхід, Р. Лаппен посилається на ідеї ряду науковців, які визнають важливу роль досліджень, рефлексії у професійному навчанні: Д. Шьона, Д. Колба, Р. Джарвіса, Н. Грендстада та ін. До якісної ознаки професійного навчання майбутніх учителів і фахівців соціальної роботи Д. Шьон, наприклад, відносить їхню здатність адекватно реагувати на певні дії і аналізувати одержані наслідки. Н. Грендстад підкреслює, що у навчанні важливо використовувати взаємозв'язок нових знань із уже одержаними. Це доцільно забезпечувати з метою відкриття нового у тому, що раніше не помічалось. Такий підхід поглиблює знання студентів, створює динамізм у засвоєнні інформації, спричиняє зміну поглядів, переконань, формує власний погляд на різні явища і факти і тому заслуговує на використання у навчальному процесі. При цьому у майбутніх соціальних працівників розвивається здатність ефективно будувати індивідуальне навчання [3].

Важливою умовою ефективної підготовки фахівців Р. Лаппен визнає активізацію студентів, надання їм можливості бути дієвими учасниками навчальної діяльності впродовж усього процесу академічного навчання. У контексті висловленого науковець пропонує вводити до навчальних програм в університетах і коледжах експериментальні види діяльності, виконання певних завдань і вправ, практикумів на робочому місці фахівців. Він зауважує, що подібний метод навчання, ґрунтуючись на реальному досвіді, матеріалах життя, може розглядатися як ситуація “двосторонньої вигоди”: студент одержує знання практичного спрямування, а навчальний заклад і робоче місце в громаді мають можливість будувати інтерактивні зв'язки вигідні для обох сторін.

Значне місце в аудиторній навчальній діяльності студентів Р. Лаппен відводить дискусіям, розгляду проблемних ситуацій, виконанню різноманітних письмових завдань – нотаток різного характеру (описів, самоаналізів, розмірковувань). Він пояснює значення дискусії у навчальному процесі та особливості методики її проведення, стверджуючи, що дискусія доповнює лекції, активізує студентів, спонукає їх задавати питання, розмірковувати, аналізувати, коментувати, а в загальному – розвиває й зміцнює навички у осмисленні і розв’язанні різних проблем. При висвітленні методичних питань проведення дискусії Р. Лаппен надає певні поради організаційно-методичного характеру. Якщо студентська група велика, то для активної участі кожного студента у дискусії її слід поділити на менші групи. У таких групах легше організувати взаємне обговорення та обмін думками. Якщо для створення малих груп немає технічних умов, тоді можна використати іншу методику. Вона полягає у тому, що викладач на короткий час припиняє виклад матеріалу і дає студентам запитання для обговорення між собою протягом 4-5 хвилин. Студенти одержують можливість поміркувати над ними, сформулювати свою думку, поділитися нею з товаришем. Після такої “рефлексивної паузи – перерви” викладач пропонує студентам обмінятися своїми думками чи відчуттями з цілою групою. Бажано, щоб такі виступи були добровільними і сприймалися іншими студентами з повагою, незалежно від того, чи збігається їхня власна думка з висловленою. Такі “рефлексивні перерви” активізують студентів, сприяють формуванню відповідального ставлення до навчального процесу. Перед проведенням у групі дискусій викладач повинен ознайомити студентів із певними правилами її проведення. Серед них можуть бути такі: “Ми уважно слухаємо, як говорять інші”, “Ніхто нікого не перебиває”, “Ми надаємо можливість кожному завершити висловлювання”, “Ми не критикуємо інші висловлювання на зразок “дурниці”, “неправильно”, “Ми наполягаємо на використанні “Так, і...”, що визнає цінність попереднього міркування і т. д. [3, с. 64-65].

У своїх оцінних ставленнях до дискусії один із студентів Акершуського коледжу університету (м. Осло) писав: “Дискусії в аудиторії/групі дали мені дуже добру основу для моїх подальших знань”. Перший і найбільш важливий аргумент: “Ми мали можливість поділитися своїм досвідом і навчитися багато чого один від одного”. Інший студент висловився так: “Одна з групових дискусій, яку ми проводили в аудиторії, є одним із моїх найбільших вражень, що запам’яталися під час навчання в Норвегії”. Ці позитивні враження студент-іноземець пояснював тим, що студенти і викладачі, виступаючи у дискусії, допомагали один одному власними думками, зрозуміти специфічні речі шляхом обміну інформацією. Це не тільки збагачувало знання, але змінювало в окремих учасників дискусії їхні погляди, вчило використовувати переконливі аргументи, виражати себе без остраху.

Щодо використання в навчальному процесі проблемних ситуацій Р. Лаппен зазначає, що їх доцільно пов'язувати з дискусіями в малих групах, а потім результати підсумовувати і коментувати у пленарному режимі. Викладачі можуть знайомити студентів із проблемними ситуаціями, передбачаючи різні навчальні цілі і формулюючи до ситуації певні питання. Він наводить конкретний приклад проблемної ситуації і ряд питань, які відносно неї можуть бути поставлені перед студентами. Сутність ситуації така: “Як соціальний працівник Ви йдете до матері-одиначки Марії. Вона живе у двокімнатній квартирі зі своїми двома дітьми: хлопчику – 8 років, а дівчинці – 3 роки. Мати працює неповний робочий день у місцевому магазині, однак зараз вона безробітна. Один із сусідів Марії подзвонив до школи, де навчається хлопчик, і повідомив, що дітей інколи бачать на вулиці пізно ввечері в очікуванні їхньої матері. Вчителька стала турбуватися і зателефонувала Вам. Вчителька також повідомила Вам, що хлопчик звичайно приходиться до школи вранці, але часто говорить, що він не хоче йти додому. Наскільки знає сусід, дівчинка має певні проблеми з зором. Ви відвідуєте сім'ю вдома, щоб з'ясувати, чи можете Ви чим-небудь допомогти сім'ї”. Р. Лаппен наводить також запитання, які можуть бути розглянуті відповідно до описаної ситуації: “Що Ви думаєте про цю ситуацію?”, “Що Ви хотіли би знати, щоб бути спроможними надати сім'ї підтримку?”, “Як Ви будете отримувати цю інформацію?”, “Які питання Ви будете ставити і яким особам?”, “Як Ви будете себе готувати до домашнього візиту?”, “З ким Ви будете контактувати для одержання порад та супервізії?” [3, с. 66-67].

Суттєву роль у навчальному процесі Р. Лаппен відводить навчальним нотаткам студентів як коротким письмовим роботам різного спрямування, що використовуються за завданням викладача. Вони застосовуються для кращого осмислення, поглиблення і запам'ятовування навчального матеріалу, самоаналізу навчальних досягнень, висловлення ставлення до процесу навчання і надання пропозицій, обміну думками з іншими студентами, встановлення зв'язку між викладачем і студентом тощо. Наводимо приклади завдань, запропонованих Р. Лаппеном, які можуть даватися студентам після певної лекції або одного дня навчання в університеті: опишіть Вашу діяльність впродовж лекції або види діяльності впродовж дня; яке Ваше ставлення до тих видів діяльності, що Ви описали; чого Ви навчилися, які з тем вважаєте найбільш цікавими, які почуття були у Вас під час лекції, дії, що саме буде Вам особливо корисним як соціальному працівнику та ін. Особливо цінними Р. Лаппен вважає нотатки рефлексивного характеру. Нотатки-розмірковування з оціночним характером можуть використовуватися як інструмент індивідуального навчання, вони мають розвиваюче спрямування, сприяють кращому розумінню і вирішенню проблемних питань у навчальному процесі. Науковець наводить зразки завдань даного аспекту нотаток: “Опишіть і оцініть:

– Ваші очікування і цілі в цій навчальній програмі (курсі).

– Викладання і навчальні методи, що застосовуються в навчанні і їхні результати.

– Що Ви самі робили для реалізації Ваших очікувань від програми (курсу).

– Чого Ви навчилися від своїх колег-студентів.

– Як навчальні досягнення будуть допомагати Вам у подальшому навчанні або соціальній роботі.

– Як Ви будете працювати в подальшому для збагачення власної компетенції як соціального працівника та інші”.

Науковець висловлює важливу думку про забезпечення в навчанні гуманної атмосфери, поваги до всіх учасників обговорення ситуацій, проблем, здійсненні обміну досвідом. Він наголошує, що кожна особистість повинна мати можливість досліджувати себе і своє навчання в комфортних умовах, у теплій, доброзичливій атмосфері. Це допоможе студентам визнавати свої помилки (якщо вони є), ставати відкритими до змін і навчання чомусь новому. Студенти позитивно оцінюють використання нотаток у навчальній діяльності. Одна з них у своїх роздумах записала, що це дуже цікава і корисна навчальна діяльність, чудовий шлях запам'ятовування і розмірковування над тим, про що дізнавалися в аудиторії, висловлення про свої думки та почуття відносно лекції.

Р. Лаппен зауважує, що соціальні працівники функціонують у важливій і складній галузі. Відповідати потребам різних маргіналізованих людей і успішно підтримувати їх – складна справа. Тому освіта майбутнього соціального працівника повинна готувати його до знаходження найкращих рішень у різноманітних практичних професійних ситуаціях. Цьому сприяє науково обґрунтована технологія навчального процесу [3, с. 68].

Отже, дослідження Р. Лаппена – один із прикладів пошуків норвезьких науковців тих технологій навчання в університеті, які відповідають сучасним вимогам. Вона спрямована на формування активності студентів, розвиток їхньої інтелектуальної сфери, уміння працювати творчо, здійснюючи глибокий аналіз практики та самоаналіз власних дій і рішень. Автор дослідження обстоює важливість гуманної атмосфери навчання, вияв поваги один до одного всіма суб'єктами навчальної діяльності.

Використана література:

1. *Поліщук В. А.* Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід / В. А. Поліщук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 184 с.
2. *Kokkersvold Else.* Learning Methods – How to Learn Social Work?, in: Social Work with Marginalized Persons in the Social Community – the Experiences of Poland and Norway. – Warsaw : Academy of Special Education Publishing House, 2011. – P. 74-82.
3. *Lappen Reidan.* Focus on Reflective Learning, in: Social Work with Marginalized Persons in the Social Community – the Experiences of Poland and Norway. – Warsaw : Academy of Special Education Publishing House, 2011. – P. 62-73.

ЛОГВИНЕНКО Т. А. Технологии обучения социальных работников в системе высшего образования Норвегии.

Статья посвящена проблеме профессиональной подготовки социальных работников в высших учебных заведениях Норвегии. Анализируются вопросы задач, содержания и технологий подготовки.

Ключевые слова: обучение, профессиональная подготовка, социальный работник, методы, технологии обучения, проблемные ситуации, дискуссии, учебные записи, рефлексия.

LOHVINENKO T. O. The Educational Technologies for Social Workers in the System of Higher Education in Norway.

The article is devoted to the problem of professional training of social workers at the universities in Norway. The content, main tasks and technologies of training process are under analyses.

Keywords: education, professional training, social worker, methods, educational technology, problem situations, discussions, study notes, reflections.

Марченко С. С.

**Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка**

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО КОМП'ЮТЕРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ

У статті розглянута організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх вчителів технологій до комп'ютерного моделювання та проектування. Визначені і проаналізовані компоненти цієї підготовки: цільовий, змістовий, методично-організаційний та діагностичний.

Ключові слова: майбутній вчитель технологій, модель підготовки, компоненти підготовки, критерії готовності, комп'ютерне моделювання та проектування.

Пріоритетним завданням вищої освіти є підготовка фахівців сучасного рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були б спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіли б уміннями впродовж всього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід. Тому сьогодні для сучасної педагогічної науки є характерним підвищений інтерес до проблеми модернізації та підвищення якості освіти.

Р. Андрійчук та А. Лемківський вказують, що підготовка висококваліфікованих спеціалістів принципово неможлива без орієнтації на певні конструктивні моделі підготовки випускників вищих навчальних закладів.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що теорія і практика професійної підготовки вчителів трудового навчання в окремих аспектах висвітлена в наукових доробках О. Абдуліної, Ю. Васильєва, В. Гусєва, Р. Гуревича, О. Коберника, В. Мадзігона, В. Сидоренка, В. Симоненка, Д. Тхоржевського, а також у дисертаційних дослідженнях В. Блах, В. Борисова, М. Корця, Т. Кравченко, Є. Кулика Л. Хоменко та ін. Водночас питання підготовки